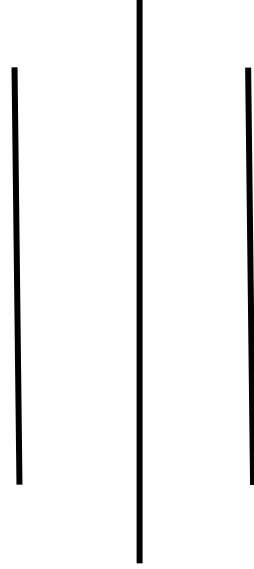

शितगंगा नगरपालिका
नगरकार्यपालिकाको कार्यालय
ठाडा अर्घाखाँची
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

शितगंगा नगरपालिका
शितगंगा नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति २०७९

शितगंगा नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति २०७९

१. पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधानले स्वास्थ्य सेवालाई जनताको मौलिकहकको रूपमा स्थापित गरिसकेको सन्दर्भमा देशको स्वास्थ्य नीतिलाई समयानुकूल प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि स्थानीय सरकारको स्वास्थ्यनीति तयार गर्नु पर्ने र संविधान तथा कानुनले प्रत्याभूत गरेका स्वास्थ्य सम्बन्धि अधिकार कार्यान्वय गर्नु नगरपालिकाको समेत दायित्वहो भन्ने तथ्यलाई आत्मसात गर्दै स्थानीय सरकारका स्वास्थ्य नीतिहरु व्यवस्थित गर्ने तथा नागरिकको स्वास्थ्य र देशको समग्र विकास सम्बन्धकायम राख्ने उद्देश्यले यो नीति तयार गरिएको हो । विगतमा गरीबी र द्वन्द्वका बावजुद पनि नेपालले स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय सफलता हासिल गरेको छ । संक्रामक रोगहरु नियन्त्रणमा प्राप्त उपलब्धिहरुलाई कायम राख्नु, नवजातशिशु तथा मातृ मृत्युदरलाई घटाउनु, बढ्दै गएको नसर्ने रोगको प्रकोप नियन्त्रण गर्नु र कुनै पनि बेला हुनसक्ने स्वास्थ्य सम्बन्धि विपद् व्यवस्थापन तत्काल गर्नु, स्वास्थ्य सेवावाट पहुँचमा पुग्न नसकेका नागरिकलाई सेवाको क्षेत्रमा समेट्ने, जेष्ठ नागरिक, शारीरिक र मानसिक अपाङ्गता भएका, एकल महिला, गरिब, सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका समुदायलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु राज्यको दायित्वहो । यिनै प्रतिकूल अवस्थालाई आधार मानेर स्थानीय आवश्यकताको पहिचान गरी यस क्षेत्रका समस्यालाई न्युनिकरण गर्नु स्थानीय सरकार को दायित्वहो । जनउत्तरदायि एवं कुशल व्यवस्थापनको माध्यमबाट आवश्यक सबै स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गरी प्राप्त भएका उपलब्धिहरुको रक्षागर्दै, नेपालले विभिन्न समयमा गरेका प्रतिबद्धताहरु एवं स्वास्थ्य क्षेत्रका विद्यमान चुनौतीहरुलाई सही ढङ्गले सम्बोधनगर्दै नागरिकको स्वास्थ्य सेवालाई व्यवस्थित रूपमा संरक्षण, सुधार र पुनस्थापित गर्न प्रस्तुत “

“शितगंगा नगरपालिका स्वास्थ्य नीति २०७९” तयार गरी जारी गरिएको छ ।

२. समस्याहरू तथा चुनौतीहरू:

नेपालको सन्दर्भमा हेर्दा स्वास्थ्य क्षेत्रले कतिपय स्वास्थ्य सुचकहरुमा उल्लेखनीय सफलता हासिल गरिसकेको र स्थानीय सरकारले कायम राख्न सम्बोधन गर्नु पर्ने समस्या र चुनौतीहरू अभै विद्यमान छन् ।

केही प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू निम्नानुसार छन् :

क. संविधानको भावना अनुसार सबै क्षेत्र, तह, वर्ग र समुदायका नागरिकका लागि ग्रामिण तथा सहरी क्षेत्रमा स्वास्थ्य सेवाको सर्वसुलभ पहुँच पुऱ्याउन आवश्यक छ ।

ख. ५ वर्ष मुनिका बालबालिका र प्रजनन उमेरका महिलाहरूमा रहेको न्यूनपोषण तथा सहरी क्षेत्रमा रहेको मोटोपनलाई उचित सम्बोधन गर्नु आवश्यक छ ।

ग. विभिन्न महामारी जन्य प्रकोप तथा प्राकृतिक विपद्दे सृजनाहुने मानवीय स्वास्थ्य समस्याहरूको उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

घ. क्यान्सर, उच्च रक्तचाप, मुटुका रोगहरू, मधुमेह, मिर्गौला, कलेजो र फोक्सोका रोगहरूका साथै मानसिक रोग, दन्त रोग जस्ता नसर्ने प्रकृतिका रोगहरूको प्रकोप बढ्दो छ । त्यसैगरी बढ्दो खाद्य असुरक्षा तथा मिसावट, सडक दुर्घटना र चोटपटकबाट हुने मृत्युको संख्या दिन प्रतिदिन बढ्दो छ ।

ङ. प्राथमिक स्वास्थ्य, जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्य, मानसिक स्वास्थ्य, मुख स्वास्थ्य, वातावरणीय स्वास्थ्य, व्यवसायजन्य स्वास्थ्य, यौन तथाप्रजनन स्वास्थ्य, विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन आदिमा नगरले पर्याप्त प्राथमिकता दिन आवश्यक रहेको छ ।

च. गुणस्तरीय उपचार तथा औषधीमा नगरवासीको पहुँच, औषधीको समुचित प्रयोग र वितरण प्रभावकारी र जनमुखी बनाउनु आवश्यक छ ।

छ. विद्यमान प्रयोगशाला सेवा र औषधी उपकरण आदिको मापदण्ड अनुसारको गुणस्तरयुक्त र नियमित आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु पर्ने छ ।

ज. स्थानीय आवश्यकता अनुसार सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्ने, उपयुक्त सीप र दक्षता भएका विभिन्न तह र प्रकारका स्वास्थ्य जनशक्तिको सन्तुलित शिप विकास स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्यकर्मीहरूको निरन्तर उपस्थिति, स्वास्थ्यकर्मीहरूको तालीम र सुरक्षा आदिमा देखिएका जटिलताहरूलाई योजनाबद्ध रूपमा सम्बोधन गर्न आवश्यक छ ।

झ. स्वास्थ्यमा निजी क्षेत्रको लगानीलाई आमनागरिकको हितमा प्रभावकारी बनाउन र उपयुक्त ठाउँमा लगानी वृद्धि गर्नु जरूरी छ ।

ञ. नगरपालिकाले स्वास्थ्य क्षेत्र संग सम्बन्धित ऐन नियम एवं सो को कार्यान्वयन गर्न आवश्यक निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू यथाशिघ्र तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ ।

ट. स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत विभिन्न तहका सरकारी निकाय, सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्था साथै निजी क्षेत्र बीचका कार्यक्रमलाई समन्वय गरी प्रभावकारी बनाउनु जरूरी छ ।

३. निर्देशक सिद्धान्त तथा आधारहरू :

३.१ निर्देशक सिद्धान्त :

नगरपालिकाले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको अधिकार सुनिश्चित गर्न तयार गरिएको “स्वास्थ्य नीति २०७९”का निर्देशक सिद्धान्त निम्न वमोजिम छन् :

- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा नगरवासीको मौलिक अधिकार सुनिश्चित गर्ने,
- स्वास्थ्य सेवामा समतामुलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने,

- स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने,
- बहु क्षेत्रिय साभेदारी तथा सहकार्य गर्ने,
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने,
- स्वास्थ्य प्रवर्धनलाई प्राथमिकता दिने,

३.२. नीतिनिर्माणका आधारहरू :

- वर्तमान नेपालको संविधान,
 - स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४,
 - राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति,
 - संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको कार्य विस्तृतीकरण,
- विद्यमान राष्ट्रिय नीति, रणनीति निर्देशिका मापदण्ड, कार्यक्रम तथा सूचकहरू, दिगो विकास लक्ष्यहरू, विगतमा देखिएका उपलब्धीहरू तथा स्थानीय परिस्थिति, आवश्यकता र प्राथमिकता,

४. भावि सोच :

सबै नगरवासीहरू शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र भावनात्मक रूपमा स्वस्थ रहि उत्पादनशील र गुणस्तरीय जीवनयापन गर्न सक्षमहुने ।

५. ध्येय :

नेपालको संविधानले नागरिकलाई दिनुपर्ने भनी किटान गरेको निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा निरन्तर उपलब्ध गराउने, स्वास्थ्य सेवासंग आवद्ध संस्था वा निकायले प्रदान गरी आएका क्षेत्रगत सेवालाई सरोकारवालाहरू सम्म सुव्यवस्थित ढंगले पुऱ्याउन आवश्यक निर्देशन गर्ने, आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई व्यवस्थित रूपमा लागु गर्न बाध्यकारी बनाउने ।

६. लक्ष्य :

न्याय संगत एवं जवाफदेही स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको माध्यमबाट गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा नगरवासीको पहुँच बृद्धि गर्ने ।

७. उद्देश्यहरू :

‘शितगंगा नगर स्वास्थ्य नीति, २०७९’ का उद्देश्यहरू :

क. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क उपलब्ध गराउने ।

ख. प्रभावकारी एवं जवाफदेही स्वास्थ्य सेवा प्रणाली मार्फत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने ।

ग. नगरवासीको स्वास्थ्य सुरक्षा अभिवृद्धि गर्ने ।

घ. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा बहुक्षेत्रीय साभेदारी र जनसहभागिता प्रवर्धन गर्ने ।

द. नीतिहरु

माथि उल्लेखित उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि निम्नानुसारका नीति तथा रणनीतिहरु अवलम्बन गरिने छ ।

द.१ बाल स्वास्थ्य

द.१.१. खोप सेवालार्इ थप प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न स्वास्थ्य कार्यालय संग समन्वय गरी खोप तथा सामाग्रीको आपूर्ति, व्यवस्थापन, भण्डारण व्यवस्थित गरिनेछ ।

द.१.२. पुर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिकाको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न र यसको दिगोपनालाई निरन्तरता दिन हरेक आ.व.को खोप महिना वैशाख मा खोप लगाउने, लगाएका र लगाउन छुटेका बालबालिकाहरुको तथ्यांक सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुले अनिवार्य अद्यावधिक गराइनेछ साथै पुर्ण खोप पाएका बालबालिकाहरुलाई पुर्ण खोप प्रमाणपत्र दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

द.१.३. दशैं तिहार पर्व बाहेक जुनसुकै अवस्थामा पनि अनिवार्य खोप केन्द्र संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाई हरेक वडामा खोप समन्वय समिति बनाई आवश्यक सहयोग, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

द.१.४. नवजात शिशु तथा बाल मृत्युदर कम गर्न सम्पुर्ण स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई CBIMNCI तालिम को व्यवस्था गरी नवजात शिशु तथा बाल रोगको एकिकृत व्यवस्थापन मार्फत उपचार सेवा लाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

द.१.५. बर्थिङ्ग सेन्टरहरुमा सुत्केरी भएका महिला तथा नवजात शिशुहरुलाई न्यानो भोला वितरण तथा नाभीमलम लगाउने कार्यलाई निरन्तरता दिदै कम्तीमा २४ घण्टा स्वास्थ्य संस्थामा राख्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

द.१.६. बालबालिकाको पोषण अवस्थालाई ध्यान दिदै खोप क्लिनिक, गाउँघर क्लिनिक र स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट २ वर्ष मुनिका हरेक बालबालिकाहरुको हरेक महिना २४ महिना सम्म तौल बृद्धी अनुगमन गर्ने, रेकर्ड चुस्त राख्ने र सो का लागी हरेक अभिभावकहरुलाई विभिन्न कार्यक्रमद्वारा उत्साहित गरिनेछ ।

द.१.७. हरेक वडामा हरेक वर्ष लक्षित जनसंख्यालाई नछुट्ने गरी अनिवार्य रुपमा पोषण सप्ताह मनाइनेछ ।

द.१.८. कुनै पनि बालबालिका नछुट्ने गरी म.स्वा.स्व.से. मार्फत वर्षको २ पटक भिटामिन ए तथा जुकाको औषधि खुवाउने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

८.१.९. पोषण तथा स्वास्थ्यवर्धक खाद्यपदार्थको प्रवर्धन, उत्पादन, पहुँच र प्रयोग विस्तार गरिने साथै “हरेक बार खाना चार” भन्ने भनाइलाई व्यवहारमा उतार्नका लागि स्वास्थ्य आमा समुह बैठक तथा म.स्वा.स्व. से. मार्फत व्यापक प्रचार प्रसार गरिनेछ ।

८.१.१०. बालबालिका हरुमा बढ्दो जंक फुडको प्रयोग तथा विधुतिय सामग्री को प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्न विभिन्न चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

८.१.११. बाल स्वास्थ्यका विभिन्न कार्यक्रम हरु “बालबालिका संग मेयर कार्यक्रम” मार्फत प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिनेछ र नगरपालिकालाई बालमैत्री बनाइनेछ ।

८.२. सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम

८.२.१. सुरक्षित मातृत्व

८.२.१.१ “आमाको स्वस्थ जीवन नै भविष्यको स्वस्थ जनशक्ति निर्माणको आधारशिला हो” भन्ने तथ्यलाई आत्मसाथ गर्दै आमा तथा नवजात शिशुको समग्र स्वास्थ्य स्थिति सुधार गर्न गर्भावस्था र सुत्केरी अवस्थामा महिलाको स्वास्थ्य प्रवर्धन तथा स्वास्थ्य रक्षा गर्न विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।

८.२.१.२. गर्भवति महिलाको पोषण सुधारका लागि चौथो महिना देखी निरन्तर सुत्केरी भएको ४५ दिनसम्म हरेक दिन एक आइरन चक्कीको साथमा एक अण्डा वितरण कार्य लाई निरन्तरता दिदै कम्तीमा पनि ४ पटक गर्भजाँच गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

८.२.१.३. हाल संचालन मा रहेको मेडिक मोबाइल (मोबाइल स्वास्थ्य) कार्यक्रम लाई निरन्तरता दिदै ANC जाँच मा डिफल्टर भएका महिलाहरुको म.स्वा.स्व. से. मार्फत Tracing को व्यवस्था मिलाइनेछ ।

८.२.१.४. संचालनमा रहेका बर्थिङ्ग सेन्टरहरुलाई थप सुदृढ गर्दै क्रमश सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्था (प्रत्येक वडाका आधारभुत, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र) हरुलाई बर्थिङ्ग सेन्टरको रूपमा विस्तार गरिनेछ ।

८.२.१.५. पूर्ण संस्थागत सुत्केरी तथा जिरो होम डेलिभरी अवधारणाको बारेमा व्यापक चेतना जगाउँदै म.स्वा.स्व.से., स्वास्थ्य आमा समुह तथा सरोकारवालाहरुलाई सकृय गराइने र थप जनशक्ती नियुक्त गरी परिचालन गर्ने साथै प्रसुति यातायात खर्च र प्रोत्साहन भत्तालालाई निरन्तरता दिइनेछ । पूर्ण संस्थागत सुत्केरी कार्यक्रम विस्तारका लागि पालिकाभिन्न एम्बुलेन्स निःशुल्क साथै आकस्मीक प्रसुती प्रेषण समेत निःशुल्क गराइनेछ ।

८.२.१.६. हरेक स्वास्थ्य संस्थामा आइरन चक्की, अल्बेन्डाजोल, नाभि मलम, एच.आई.भी.परिक्षण किट लगायतका सामग्री निरन्तर आपूर्ति गरिनेछ ।

द.२.२.परिवार नियोजन

द.२.२.१. “परिवार नियोजन , स्मार्ट बन्धु जिवन” कार्यक्रम लाई प्रदेश तथा विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरु संग समन्वय गरी स्थायी बन्ध्याकरण शिविर तथा LARC स्याटेलाईट क्लिनिक संचालन गरी परिवार नियोजन को साधनको प्रयोगदर (CPR) बढाइनेछ ।

द.२.२.२. परिवार नियोजनका पाँच वटै आधुनिक सेवाहरुलाई सम्पूर्ण सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट नियमित रुपमा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

द.२.२.३. परिवार नियोजन सेवालाई यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार को रुपमा स्थापित गरिनेछ ।

द.२.२.४. हरेक बर्ष कम्तीमा १ पटक पायक पर्ने स्थानमा स्थायी बन्ध्याकरण शिविर संचालन गरिनेछ

द.२.२.५. क्रमश सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कार्यरत कर्मचारी लाई आइ.यु.सि.डी. र इम्प्लान्ट तालिम प्रदान गरी सेवा विस्तार गरिनेछ ।

द.२.२.६. हरेक बर्ष आवश्यक स्थान तथा उपर्यक्त स्थानको छनोट गरी पाठेघर खस्ने , अब्स्ट्रेस्टिक फिस्टुला रोग व्यवस्थापनको लागी निशुल्क जाँच शिविरको आयोजना गरिनेछ ।

द.२.२.७. महिलाको पाठेघरको मुखको क्यान्सरको समयमै निदान गर्न भि.आई.ए. स्क्रिनिङ्ग शिविर संचालन गरिनेछ ।

द.२.२.८. सुरक्षित मातृत्व, सुरक्षित गर्भपतन तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम दिगो तथा प्रभावकारी रुपमा संचालनका लागी महिला संग उपमेयर कार्यक्रम लाई सशक्त रुपमा अगाडी बढाइनेछ ।

द.२.३.सुरक्षित गर्भपतन सेवा

द.२.३.१.नगर भित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई क्रमश सुचिकृत गर्दै निशुल्क तथा गुणस्तरिय सुरक्षित गर्भपतन सेवाको पहुँच, उपलब्धता सुनिश्चित गरिनेछ, र असुरक्षित गर्भपतन लाई शून्यमा झारिनेछ ।

द.२.३.२.नगरपालिका भित्रका दुर्गम क्षेत्रसम्म सुरक्षित गर्भपतन सेवाको तथा अन्य स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाउन का लागी टेलिमेडिसिन सेवालाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गरिने छ।

द.२.४.किशोर किशोरी यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम

द.२.४.१. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा क्रमश किशोर किशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा को शुरुवात गरिनेछ ।

द.२.४.२. किशोर किशोरी मैत्री यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गरिनेछ ।

८.२.४.३. किशोर किशोरीहरुका लागि विद्यालय तथा उच्च माध्यमिक विद्यालयहरुमा प्रजनन स्वास्थ्य विशेष गरी परिवार नियोजन तथा सुरक्षित गर्भपतन सम्बन्धी चेतनामुलक कक्षा संचालन गरिनेछ ।

८.२.४.४. हरेक विद्यालयका किशोरीहरुलाई आवश्यक स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था मिलाइनेछ

८.३. महिला सामुदायीक स्वास्थ्य स्वयं सेविका कार्यक्रम

८.३.१. महिला सामुदायीक स्वास्थ्य स्वयंसेविका स्वास्थ्यका मेरुदण्ड हुन भन्ने मन्त्रलाई अवलम्बन गरी म.स्वा.स्व.से. तालिम, प्रोत्साहन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिदै हरेकलाई आफ्नो काम प्रति जिम्मेवार बनाइनेछ ।

८.३.२. म.स्वा.स्व.से. मार्फत स्वास्थ्य आमा समुह बैठक संचालन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ साथै समयानुकुल परिमार्जित गर्दै लगिनेछ ।

८.३.३. हरेक महिना स्वास्थ्य संस्था स्तरमा महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका हरुको मासिक समिक्षा बैठक संचालन गरिनेछ ।

८.३.४. प्रत्येक वर्ष उत्कृष्ट महिला सामुदायीक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई पुरस्कृत एवं प्रोत्साहित गरिनेछ ।

८.३.५. ६० वर्ष नाघेका तथा अस्वस्थ भई कामकाज गर्न नसक्ने म.स्वा.स्व.से. हरुलाई सम्मानजनक विदाई गरिनेछ ।

८.४. सरुवा रोग तथा माहामारी नियन्त्रण

८.४.१. सरुवा रोग सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धीका लागि चेतनामुलक कार्यक्रम हरु संचालन तथा सार्वजनिक स्थानहरुमा होडिङ्ग बोर्ड स्थापना गरिनेछ ।

८.४.२. विपद् एवं प्रकोप जन्य माहामारी लगायत अन्य क्षयरोग, कुष्ठरोग, एच.आई.भी. एडस तथा यौनरोग, औलो जस्ता सरुवा रोगहरुको नियन्त्रण , रोकथाम तथा उपचार सहज रुपमा गर्नका लागि आवश्यक व्यावस्थापन गरिनेछ ।

८.४.३. एच.आई.भी. एडस परिक्षण तथा उपचार सहज बनाउन ठाडा प्राथमीक स्वास्थ्य केन्द्र (आभारभुत अस्पताल) लाई HTC/ART सेन्टर बनाउन पहल गरिनेछ । तथा एन्टी रेबिज भ्याक्सीको उपलब्धता सुनिश्चतता गरिने छ ।

८.४.४. सरुवा रोग, माहामारी, प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारीका लागि संस्थागत बिकास गरिने छ ।

८.४.५. कोभिड १९ तथा माहामारी नियन्त्रण एवं विपद् व्यवस्थापन को लागि नगरपालिका स्तरिय RRT तथा संस्था स्तरिय CRRT गठन तथा विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गरिनेछ । साथै माहामारी तथा विपद्का लागि आवश्यक औषधिको वफर स्टक गरिनेछ ।

८.५. नसर्ने रोग तथा स्वास्थ्य प्रवर्द्धन

८.५.१. नसर्ने प्रकृतिका रोगहरूको नियन्त्रण तथा उपचार, मुख स्वास्थ्यको प्रवर्द्धन एवं सडक दुर्घटना न्युनिकरण तथा उपचारको व्यवस्था गरिनेछ ।

८.५.२. स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार मार्फत नागरीकलाई स्वस्थ जीवनशैली अपनाउन सुसूचित गरिने छ ।

८.५.३. मानव स्वास्थ्यमा हानी गर्ने प्रशोधीत, तयारी तथा अन्य खाद्य पदार्थको उपभोगलाई निरुत्साहित गरिने छ ।

८.५.४. समुदाय स्तरमा स्वास्थ्यकर आहार, व्यायाम, योग अभ्यासलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

८.५.५. लागू पदार्थको नियन्त्रण, मदिराको प्रयोगलाई निरुत्साहित तथा सुर्तिजन्य पदार्थको विक्रि वितरण र प्रयोगको प्रभावकारी नियमन गरिने छ । यस्ता अस्वस्थकर पदार्थहरूको प्रयोगलाई रोकथाम गर्न आवश्यक पैरवी तथा चेतनामूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी यी व्यवहारबाट सिर्जित स्वास्थ्य समस्याको उपचार तथा पुनःस्थापनाको व्यवस्था गरिनेछ

८.६. विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम

८.६.१. विद्यालय, क्याम्पसहरूमा स्वास्थ्य सूचना कक्षको स्थापनाका लागि प्रोत्साहित गरिनेछ ।

८.६.२. हरेक विद्यालयमा नियमित विद्यार्थीहरूको स्वास्थ्य तथा शारिरीक परिक्षण गरिने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

८.६.३. शिक्षा शाखा संग समन्वय गरी प्रत्येक विद्यालयका ५ वर्ष माथिका विद्यार्थीहरूलाई वर्षको २ पटक जुकाको औषधि खुवाईने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

८.६.४. हरेक विद्यालयमा प्राथमिक उपचार को लागी किट बक्सको व्यवस्था मिलाईनेछ ।

८.६.५. हरेक विद्यालयहरूमा प्रत्येक महिना विद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन गरिने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

८.७. जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्ग मैत्री कार्यक्रम

८.७.१. यस न.पा. भित्रका प्रत्येक वडाहरूमा वृद्धवृद्धाको स्वास्थ्य हेरचाहका लागी “मेयर संग जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम” लाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।

८.७.२. नगर भित्रका जेष्ठ नागरिकका लागि तोकिएका उपचार सेवा सरकारी, अस्पतालहरूबाट निःशुल्क गरिने व्यवस्था मिलाईने छ ।

८.७.३. प्रत्येक वडामा जेष्ठ नागरिकहरूको नियमित स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने व्यवस्था तथा घरैमा सेवादिने जस्ता विशेष व्यवस्था मिलाईनेछ ।

८.७.४. शारीरिक, मानसिक तथा बौद्धिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, विपन्न तथा लैंगिक हिंसा प्रभावित व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकतामा राखी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराईने छ साथै स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई अपाङ्गमैत्री बनाईनेछ ।

८.८. आयुर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्सा पद्धती

८.८.१. आयुर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतीहरूलाई विकास तथा विस्तार गरी समन्वयत्माक रुपमा सेवा प्रवाह गर्ने ।

८.८.२. स्थानिय जडिवुटी पहिचान, उपयोगिता र प्रयोग सम्बन्धि चेतना जगाउदै उत्पादन, संरक्षण तथा प्रशोधनलाई व्यावसायीकरण गर्न प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गरिने छ ।

८.८.३. आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीमा औषधी तथा जडीवुटी जन्य सामाग्रीको गुणस्तर सुनिश्चितताको लागी प्रभावकारी नियमको व्यवस्था मिलाइने छ ।

८.८.४. आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीमा अनुसन्धान पद्धतिलाई अभिवृद्धी गरिनेछ ।

८.८.५. बैकल्पिक चिकित्सा सेवाहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको मूलधारमा ल्याउन मापदण्ड निर्धारण गरी सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा विस्तार गरिनेछ ।

८.८.६. धामी भाक्रीहरूलाई तालिम प्रदान गरी बिरामीहरूको वैज्ञानिक मुल्य मान्यता अनुरूप उपचार गरी स्वास्थ्य संस्थामा रेफर गर्ने व्यावस्था मिलाइनेछ ।

८.९. वातावरणिय स्वास्थ्य तथा सरसफाई

८.९.१. स्वच्छ र सुरक्षित वधशालाको मापदण्ड तयार गरी स्वस्थकर मासु बिक्री बितरणको ब्यवस्था मिलाईने छ ।

८.९.२. पिउने पानीको गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण गरी प्रभावकारी रुपमा नियमन गरिनेछ ।

८.९.३. खाद्य पदार्थको उत्पादन, भण्डारण, प्रशोधन तथा विक्री बितरणका क्रममा स्वास्थ्यलाई प्रतिकुल असर पार्ने खालका रसायनिक पदार्थ विषादी तथा अखाद्यवस्तुहरूको मिसावट र प्रयोगलाई नियन्त्रण तथा नियमन गरिनेछ ।

८.१०. संस्थागत विकास

८.१०.१. राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरू नगरपालिका भित्रका सबै वडाहरूमा कम्तीमा एक आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र स्थापना गरी ति आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रहरूलाई भौतिक र प्राविधिक रुपमा सु:सम्पन्न गराई नि:शुल्क रुपमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराईनेछ ।

८.१०.२. भौगोलिक रुपमा विकट भएकोले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको पहुच भन्दा टाढा भएका बस्तीहरूमा शहरी स्वास्थ्य ईकाइ स्थापना गरी हप्तामा ३ दिन आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्धता सुनिश्चितता गरिने छ । र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रबाट राष्ट्रिय नीति बमोजिम सेवा प्रदान गरिने छ ।

८.१०.३. यस नगरपालिकाको ठाडा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई स्तरोन्नती गरी १५ शैयाको नगर अस्पतालको रुपमा विकास गरिनेछ ।

- ८.१०.४. स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई बाल, किशोर किशोरी, अपांगतथा जेष्ठ नागरिक मैत्री संस्थाको रुपमा विकास गरिने छ ।
- ८.१०.५. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरु लाई मापदण्ड बमोजिम क्रमश सुविधा सम्पन्न भवन ,फर्निचर , सामग्री तथा उपकरणले सु:सम्पन्न गराइनेछ साथै गाउँघर क्लिनिक तथा खोप केन्द्र भवनको निर्माण गरिनेछ ।
- ८.१०.६. सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुमा दरबन्दी अनुरूप स्थायी र नभएमा करारमा भएपनी कर्मचारीको पदपूर्ति गरिनेछ ।
- ८.१०.७. सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुमा इन्टरनेटको पहुँच पुऱ्याई ई- हेल्थ को अवधारणा अनुरूप टेलिमेडिसिन, अनलाइन रेकर्डिङ्ग, रिपोर्टिङ्ग, आमाको माया केयर, मेडिक मोवाइल जस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता तथा व्यवस्थित गरिनेछ ।
- ८.१०.८. स्वास्थ्य जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धीको लागि सेवाकालीन तालिम तथा पेशागत वृत्ती विकासलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- ८.१०.९. स्थानीय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिलाई सक्षम र सक्रिय बनाईने छ ।
- ८.१०.१०. स्वास्थ्य सम्बन्धि गतिविधी सञ्चालन गर्ने गैर सरकारी संस्थाहरुलाई एक द्वार प्रणालीमा आबद्ध गरी नगरको प्राथमिकताका आधारमा परिचालन तथा नियमन गरिनेछ ।
- ८.१०.११. स्वास्थ्य संस्थामा औषधीको अभाव हुन नदिनका लागि नियमित तथा आपतकालीन रुपमा औषधी खरिद, माग तथा आपुर्तिको व्यवस्था मिलाईनेछ । नगर अन्तरगत खपतहुने औषधि खरिदमा गुणस्तरीय स्वदेशी उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- ८.१०.१२. विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट निस्कासितहुने स्वास्थ्य सेवा जन्य फोहोरको बैज्ञानिक तवरले एकिकृत रुपमा ब्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ८.१०.१३. स्वास्थ्य क्षेत्रमाखर्च गरिने रकमखर्च नभई लगानी भएको तथ्यलाई आत्मसाथ गर्दै नगरबाट स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बृद्धि गर्दै लगिनेछ, साथै बाह्य तथा आन्तरिक सहयोग निकाय एवं नीजि क्षेत्रसंग समन्वय गरी स्वास्थ्यको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरुमा लगानी बढाईने छ ।
- ८.१०.१४. सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरु बाट नेपाल सरकारले तोकेको समय अनुसार स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने तथा बर्थिङ्ग सेन्टर बाट २४सै घण्टा प्रसुति सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- ८.१०.१५. स्वास्थ्य संस्था र कर्मचारी लाई प्रोत्साहनका लागी निश्चित मापदण्डको आधारमा पुरस्कृत गरिने कार्यको शुरुवात गरिनेछ ।
- ८.१०.१६. स्थानीय आवश्यकता सम्बोधनको लागि तथ्य तथा प्रमाणमा आधारित योजना तर्जुमा गरी लागू गर्ने र योजना प्रक्रियामा विभिन्न क्षेत्र तथा बर्गको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।

८.१०.१७. कानूनी व्यवस्था गरी निजितथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, निदान केन्द्र, औषधी पसल लगायतका स्वास्थ्य संस्थाहरुको सञ्चालन अनुमति, नविकरण, सहजिकरण र नियमन गरिनेछ ।

८.१०.१८. नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण नगरवासीहरु लाई स्वास्थ्य विमा कार्यक्रममा आवद्ध गरी नगर अस्पताल बाट विमा सुविधा उपलब्ध गराउन पहल गरिनेछ ।

८.११. गुणस्तर सुधार कार्यक्रम

८.११.१. स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर मापनका निम्ति अनुगमन समिति निर्माण तथा परिचालन गरिनेछ ।

८.११.२. सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुको न्युनतम सेवा गुणस्तर मापदण्ड विकास तथा परिमार्जन गरी लागु गरिनेछ ।

८.११.३. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागी राष्ट्रिय मापदण्ड निर्देशिका तथा स्तरिय उपचार पुस्तिका (प्राटोकल) हरुको अनिवार्य प्रयोगमा ल्याइनेछ ।

८.११.४. सेवाको गुणस्तर सुधारका लागी onsite coaching को कार्यक्रमलाई अगाडी बढाइनेछ ।

९. वित्तीय श्रोत

- नेपाल सरकार अर्थात संघिय सरकार बाट प्राप्त शर्त अनुदान
- प्रदेश सरकार बाट प्राप्त अनुदान
- शितगंगा नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोत
- गैरसरकारी संस्थाहरु तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त सहयोग

१०. अनुगमन तथा मुल्यांकन

यस नीति अन्तरगत स्वास्थ्य सेवाका विविध पक्षको नियमित रुपले अनुगमन र मुल्यांकनको व्यवस्था गर्न चुस्त र प्रभावकारी प्रणाली बनाई कार्यान्वयनमा ल्याईने छ । यस नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न अनुगमन मुल्यांकन खाका सहितको बिस्तृत कार्य योजना बनाई लागु गरिनेछ ।

११. जोखिम

राज्य पुनःसंरचनाको प्रारम्भिक चरण, बढ्दो जनआकांक्षा, बढ्दो बसाई सराई तथा जनसंख्या बृद्धी ,नगरपालिकाको संस्थागत बिकासको चरणमा रहेको, सिमित साधन श्रोत र नगरको प्राथमिकता, स्वास्थ्य समग्र बिकासको मुद्दाका रुपमा स्थापित गराउनु पर्ने विद्यमान

अवस्थामा यस नीति तथा रणनीतिले अपेक्षा गरेका नतिजाहरु प्राप्तमा केही जोखिम हुन सक्छन ।

माथि उल्लेखित जोखिमको बाबजुद नगरवासीलाई सर्वसुलभ गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चित गरी स्वस्थ नागरिकहरु तयार गर्न “ शितगंगा नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति २०७९ ” को प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने गरी जोखिमको न्युनिकरण गरिनेछ ।